

Pochybování a kritická volba

Pochybovat je dobré, ale musí mít dobrý smysl (tj. nesmí to být jen jakési „naladění“, „nálada“, ale musí pracovat a důvody, argumenty). A co je nejdůležitější: pochybovat lze jen o něčem, a musí být jasné, o čem. Nějaké tvrzení, třeba jen navrhané, předpokládané, hypotetické, musí stát na počátku každého pochybování. A jak už nám to zkušenost přináší, toho, o čem lze pochybovat, bývá obvykle mnoho, není to jediná věc; a proto je také důležité si z toho všeho vybrat jen něco, a napříště zase něco jiného, odlišného; a výsledky pochybování je nutno si pamatovat, abycho se nepouštěli znovu do pochybování tam, kde už jsme k něčemu došli. Proto je takové pochybování vždycky vázáno na určitou situaci, jež má svou minulost, a o té musíme vědět. A nejde jen o naši osobní minulost a o zkušenosti z našeho osobního pochybování, ale musíme také co možno vědět o minulosti určitého pochybování, týkajícího se nějakého určitého tvrzení, pojetí, konceptu. To je dobré jednak proto, že nemusíme podrobovat novému zkoumání a pochybování něco, o čem lze už mít jisté povědomí nebo lépe vědění z dějin, tj. z myšlení a pochybování dřívějších myslitelů; právě proto má dobrý smysl jistá obeznámenost s dějinami myšlení, s dějinami kritického pochybování, tj. s dějinami filosofie. Ale každé takové již provedení pochybování si musíme „nastudovat“, tj. musíme jím projít až do detailů, abychom mohli spolehnout na jeho výsledky do té míry, jako bychom to se vší pečlivostí prováděli a provedli sami. A protože nemůžeme, jak řečeno, pochybovat o všem najednou, musíme se rozhodnout, co ze svého pochybování – alespoň v tomto případě a alespoň prozatím – vynecháme, o čem pochybovat právě teď nebudeme. A právě toto rozhodnutí musí být provedeno nejen vědomě (tj. musíme o něm vědět, musíme si ho být vědomi), ale také zdůvodněně. A v tomto případě ono „zdůvodnění“ neznamená jen odkaz na nějaké precedenty, z nichž jakoby samo vyplývá. Musíme je právě naopak chápat jako své vlastní kritické rozhodnutí, jako svou volbu. Může to být volba dočasná, ale musíme na ní nějakou dobu stavět, musíme ji držet jako jakýsi – byť prozatímní a dočasný – „základ“ a „předpoklad“. A to je pak začátek jakési osobní „tradice“ a „svébytnosti“, na které pak můžeme (a musíme) pracovat dále, a to opět kriticky, takže takové rozhodnutí můžeme po čase i revidovat – ale nikdy to nemůžeme udělat jen tak nahodile, na základě momentálního nápadu, ale pečlivě, důkladně, metodicky.

(Písek, 140714-1.)